

MUINAISTUTKIJA

4/1995

SUOMEN ARKEOLOGINEN SEURA RY

MUINAISTUTKIJÄ

SUOMEN ARKEOLOGISEN SEURAN TIEDOTUSLEHTI

4/1995

Vastaava toimittaja:

Lauri Pohjakallio, Lounais-Hämeen museo, Wahreninkatu 12, 30100 Forssa.
Puh. 916-4355998

Toimituskunta:

Henrik Asplund, museovirasto, muinaisjäännösten hoitoyksikkö/Varsinais-Suomi, Pl 286, 20101 Turku. Puh. 921-262 0111

Tuija Kirkinen, HY arkeologian laitos, Pl 13, 00014 Helsingin yliopisto. Puh. 90-191 23479

Eero Muurimäki, Kauppakatu 19 B 20, 40100 Jyväskylä. Puh. 941-616 881

Jari Okkonen, Oulun yliopisto, historian laitos, pl 111, 90571 Oulu. Puh. 981-5532 236

Helena Ranta, museovirasto, Pl 913, 00101 Helsinki. Puh. 90-4050 256

Muinaistutkija ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Painos 140 kpl. ISSN 0781-6790. Taitto: Tuija Kirkinen. YLIOPISTOPAINO, PIKAPAINO, Helsinki 1995.

Etukannen kuva: Kivikauden kylä. Kuva: Veijo Nisonen 1994. Saarijärven museon kuva-arkisto.

Sisällys

Vierailu opetusministeriössä 29.9.1995. <i>Sirkku Pihlman</i>	1
Muinaismuistohallinnon hajauttamisneuvottelut	1
SARKS:n syyskokous ja harrastaja-arkeologitapaaminen Kansallismuseossa 30.9. <i>Petri Halinen</i>	3
Terra Tavestorum — hämäläisten maa. Esihistorian näyttely keskiaikaisessa Hämeen linnassa. <i>Lauri Pohjakallio</i>	4
Liedon Vanhalinnan museo — arkeologinen näyttely. <i>Riina Uutinen ja Kalle Heinonen</i>	7
Arviointi Vanhalinnan museon arkeologisesta näyttelystä. <i>Maarit Leskelä</i>	8
Lapin maakuntamuseon esihistorian näyttely, Rovaniemi. <i>Petri Halinen</i>	10
Saarijärven Kivikauden kylä. <i>Janne Vilkuna</i>	12
Hämeen museon Pirkanmaan esihistorian perusnäyttely. <i>Janne Vilkuna</i>	16
Lempäälän kuppikivi. <i>Pirjo Dahlbom</i>	18
Kutsu matkalle menneisyyteen. <i>Janne Vilkuna</i>	19
Julkaisuja	21
Tulossa... ..	22
Seminaari: Vanhojen luiden kertomaa 12.1.1996	24

VIERAILU OPETUSMINISTERIÖSSÄ 29.9.1995

Seuran hallitus, josta pääsivät paikalle Leena Lehtinen, Sirkku Pihlman, Ari Siiriäinen ja Jussi-Pekka Taavitsainen, kävi opetusministeriössä tarkoituksenaan vauhdittaa muinaismuistohallinnon hajauttamistoimia. Delegation piti tava- ta kulttuuriministeri Claes Andersson jo 1. syyskuuta. Tämä käynti kuitenkin peruuntui ministerin kiireisiin ja tapaaminen sovittiin 29:ksi syyskuuta. Tuolloinkin tapasimme lopulta kulttuuriolosuhteiden ylläpitäjä Irmeli Niemen ja suunnittelija Tiina Eerikäisen.

Luovutimme 1.9. päivätyä kirjeemme, joka julkaistaan ohessa. Käynnillämme korostimme, että muinaismuistohallinnon nopea hajauttaminen maakuntiin on arkeologikunnan yleisessä intressissä. Konkreettiset hajauttamistoimet ovat nyt tärkeämpiä kuin se, että taas alettaisiin valmistella muinaismuistolain uudistusta. Painotimme, että maakuntiin mahdollisesti perustet-

tavat arkeologien työpaikat tulee täyttää päte- villä arkeologeilla. Enimmäkseen kuitenkin keskustelimme rahasta: hajauttamistoimet jää- vät hyvin rajoitetuiksi, ellei valtio osallistu kus- tannuksiin.

Tapaaminen oli rakentava, vaikka saamam- me lupaus koski vain sitä, että erilaisia rahoitus- mahdollisuuksia selvitetään. Hajauttamisen tar- ve ja arkeologien pätevyysvaatimukset olivat kaikille selvät.

Museovirasto on lähettänyt 28.8. päivätyä kirjeen maakuntamuseoille, jossa virasto ilmoit- taa aloittavansa museokohtaiset neuvottelut eräiden muinaismuistohallintoon liittyvien teh- tävien delegoinnista. Pyrimme seuraamaan neuvottelujen edistymistä.

Sirkku Pihlman

**Kulttuuriministeri Claes Andersson
Opetusministeriö**

MUINAISMUISTOHALLINNON HAJAUTTAMISNEUVOTTELUT

Muinaismuistolain uudistus kariutui keväällä 1995. Muinaismuistohallinnon hajauttamista, joka oli lakiuudistuksen keskeinen tavoite, ollaan kuitenkin toteuttamassa maakuntamuseoiden ja museoviras- ton välillä solmittavien sopimuksin.

Neuvotteluja vauhditettava

Museovirasto tulee ilmoituksensa mukaan käymään sopimusneuvottelut kunkin kiinnostuneen maa- kuntamuseon kanssa ja sopimus räätyä löydään kunkin museon mahdollisuudet huomioiden. Pääjohtaja Henrik Lilius lupasi keväällä 1995 viraston aloittavan sopimusneuvottelut nopeasti. Toistaiseksi vain Savonlinnan maakuntamuseon kanssa on neuvottelut aloitettu, nekin museon omasta aloitteesta. Suo-

men Arkeologinen Seura ry. haluaa yhteydenotollaan käynnistää ja vauhdittaa museoviraston ja maakuntamuseoiden välisiä neuvotteluja muinaismuistohallinnon hajauttamisesta. Seura haluaa myös tuoda julki kantansa eräistä hajauttamisen perusedellytyksistä: kompetenssista ja resursseista.

Maakunnassa toimivan arkeologin kompetenssi ja asema

Arkeologisen seuran kannan mukaan kunkin solmittavan sopimuksen tulee määritellä maakunnassa muinaismuistohallinnon (tietyistä) tehtävistä vastaavan arkeologin / arkeologien tehtävät, oikeudet ja kompetenssi. Tehtäviin voivat kuulua mm. maankäytön seuranta, tarkastuskäynnit, kaivaustoiminta, inventoinnit, esineistön tallennus ja luettelointi, selvitysten teko, lausuntojen antaminen ja informointi. Maakunnallisella arkeologilla tulee olla **velvollisuus informoida** omaa ammattikuntaansa ja eri kohderyhmiä omalta toimialueeltaan. Kyseinen maakunta-arkeologi on asiantuntija ja hänen pätevyyteensä on kiinnitettävä erityistä huomiota. **Tehtävää voi hoitaa vain henkilö, jolla on yliopistollinen loppututkinto (FK-tutkinto) pääaineena arkeologia sekä riittävästi käytännön kokemusta.** Ellei tehtävää hoida nämä vaatimukset täyttävä henkilö, sopimuksen on rauettava. Seura korostaa myös, että virkaa hoitavan on välttämätöntä kouluttautua jatkuvasti, mikä työnantajan tulee ottaa huomioon.

Resurssitarpeet

Maakunnallisiin arkeologintehtäviin on keskittynyt eri maakuntamuseoissa nykyisin neljä tutkijaa. 14:ssä maakuntamuseossa ei ole päätoimista arkeologia. Vuonna 1995 Suomen museoissa työskentelee kaikkiaan kahdeksan päätoimista arkeologia. Museovirastossa toimii samaan aikaan vakinaisesti arkeologisissa tehtävissä noin 16 henkilöä. Tilanne ei ole olennaisesti muuttunut moneen vuoteen. Muinaismuistolain säätämiä tehtäviä hoidetaan Suomessa erittäin pienellä henkilökunnalla. Käytännössä tehtävät, jotka kyetään hoitamaan, valikoituvat usein sangen suunnitelmattomasti. Muinaisjäännökset tunnetaan monin aluein vielä huonosti ja suojeleu kangertelee seurannan vaikeuksien vuoksi. Paikallisen arkeologin viran perustaminen on lisännyt kyseisen alueen muinaisjäännösten tuntemista ja valvontaa säännöllisesti ja oleellisesti.

Muinaismuistohallinnon tehtävien vastaanottaminen aiheuttaa maakuntamuseoissa resurssitarpeita, erilaisia eri museoissa. Nämä kohdistuvat palkkakulujen lisäksi ainakin tiedonhallintaan (ATK, arkisto, kirjasto) ja arkeologisen aineiston käsittelyyn (mm. konservointi, varastointi). Suurimpana kulleränä ovat kuitenkin palkat: Museoiden on yleensä palkattava uutta henkilökuntaa, ensiksi tehtävien lisääntymisen vuoksi ja toiseksi vaadittavan kompetenssin vuoksi.

Joillakin maakuntamuseoilla on halua muuttaa toimintansa painotusta ja lisätä arkeologian osuutta. Hajautumisprosessin toteutumiseksi olisi museoiden kuitenkin saatava siihen erityistä tukea myös valtiolta. Pyydämme opetusministeriötä harkitsemaan vakavasti resurssien siirtämistä muinaismuistohallinnon hajauttamiseen niiltä opetusministeriön toimintasektoreilta, jotka ovat jo hyvällä eurooppalaisella tasolla, kuten näyttelytoiminta, erilaiset lyhytaikaiset projektit, festivaalit ja rakennushankkeet.

Kunnioitavasti,

Sirkku Pihlman, FT
Seuran puheenjohtaja

Ari Siiriäinen, professori
Seuran varapuheenjohtaja

SARKS:N SYYSKOKOUS JA HARRASTAJA-ARKEOLOGITAPAAMINEN KANSALLISMUSEOSSA 30.9.

Petri Halinen

Kansallismuseon kokouksessa ei kokouskutsun mukaan ollut mitään erityistä asiaa. Hallituksen piti tiedottaa tekemisiään ja sen se myös teki. Syyskokoukseen osallistui 10 seuran jäsentä.

Hallitus oli käynyt edellisenä päivänä opetusministeriössä kertomassa näkemyksistään maakunta-arkeologijärjestelmää koskevien neuvottelujen vauhdittamisesta. Kulttuuriministeriä hallitus ei tavannut, mutta kaksi ministeriön virkamiestä vastaanotti delegaation näkemykset.

Hallitus on lähettänyt kirjeen paikallishistorian toimistoon, jotta arkeologit valittaisiin paikallishistorioiden esihistorian osuoksien kirjoittajiksi. Kirje opetusministeriöön koskien arkeologian opetusta kouluille on vielä muokatavana.

Seuraavat arkeologian päivät ovat Saarijärvellä 4.-5.5.1996.

Seuralle oli tullut 13 opiskelijan yhteisjäsenhakemus, jota kokous ei hyväksynyt. Sääntöjen mukaan hakemusta ei voida hyväksyä, koska hakemuksessa ei ollut mainittu "erityisiä syitä", joiden perusteella opiskelijat voitaisiin valita jäseniksi. Uusissa säännöissä tätä pykälää ei enää ole, vaan hallitus voi hyväksyä kahden seuran jäsenen ehdotuksesta henkilön, joka ei

ole suorittanut laudaturia tai siihen rinnastettavia opintoja arkeologiassa.

Harrastaja-arkeologitapaamisessa oli läsnä 60 osallistujaa. Kokouksen avasi Sirkku Pihlman ja kertoi SARKS:n tervehdyksen. Tämän jälkeen eri harrastaja-arkeologiyhdistysten edustajat kertoivat yhdistystensä toiminnasta. Sanansa sanoivat Mikkelseura ry:n arkeologijaoksen, Ango ry:n Päijät-Hämeen tutkimusseura ry:n arkeologijaoston, Turun maakuntamuseon ystävät ry:n arkeologijaoksen ja Savonlinnan seudun harrastaja-arkeologien (ei yhdistystä) edustajat. He esittelivät yhdistystensä toimintaa, jäsenkuntansa rakennetta, tiedotuslehtiään ja toiveita arkeologeille päin. Tärkeimmäksi tarpeeksi koettiin tiedottamisen lisääminen sekä osallistumismahdollisuuksista että muinaistutkimuksesta.

Anna-Liisa Hirviluoto kertoi NAU:n (Nordisk amatörarkeologiskt utgrävningsläger) toiminnasta. Suurin ongelma on informaation kullussa. Kotiseutuliitto on luvannut toimia postilaatikkona, jonka kautta harrastaja-arkeologiyhdistykset saavat tietoa NAU:n leireistä ja muusta toiminnasta.

Seuramme hallituksen jäsen, professori Jussi-Pekka Taavitsainen astui virkaansa pitämällä julkisen esitelmän Turun akatemiatalon juhlasalissa 18. lokakuuta 1995 aiheesta

"Onko menneisyydellä tulevaisuutta?"

TERRA TAVESTORUM — HÄMÄLÄISTEN MAA

Esihistorian näyttely keskiaikaisessa Hämeen linnassa

Lauri Pohjakallio

Museoviraston suunnittelema ja toteuttama Hämeen esihistorian näyttely avattiin yleisölle elokuussa 1989. Esite (30 mk) valmistui Kansallismuseon esihistorian näyttelyn avajaisiin 1995. Näyttely on yleisölle avoinna Hämeen linnan aukioloaikoina, päivittäin klo 10–16 ja toukuu-kuun toisesta elokuun 14:een klo 10–18.

Esihistorian näyttely on koottu kolme huonetta käsittelevään tilaan, josta ensimmäistä huonetta luonnehdin johdatukseksi esihistoriaan. Toinen ja kolmas huone taas on omistettu tutkimusten ja niiden tulosten esittelylle.

Näyttely alkaa tutustumisella Hämeen alueen ja nimen historiaan. Se on toteutettu esihistoriasta selvästi erillään huoneen etualan keskustaan sijoitetulla taululla. Varsinaiseen aiheeseen päästään esimerkiksi sisääntulo-ovipieles-tä jatkuvalta seinustalta. Ensin on selvitys kivitekniikasta, täydennettynä vartetun kivikirveen rekonstruktioilla ja kahdella Janne Vilkun kivikirveellä suorittaman puunkaadon värikuvalla. Kivikauden ajanjaksojen esittely jatkuu seinustalla hyvin jäsennellyn suoraviivaisesti. Yhtenäinen taulu on jaoteltu ajanjaksojen mukaan rinnakkaisiksi yhtä leveiksi kaistaleiksi. Ajanjaksojen esittely tapahtuu kaistaleiden puitteissa rinnakkain ylhäältä alaspäin edeten. Seinällä ylinnä on ajanjaksojen nimet ja vuosiluvut. Niiden alla on sanalliset ja piirroskuvaliset selvitykset seuraavin poikkiviivoin eritellyin asiakokonaisuuksin: *asuinympäristö, asu-mukset, elinkeinot — aseet — työkalut — puvut ja korut — uskonto — kulkuvälineet — yhteyk-*

siä naapurimaihin ja kauemmas. Luettaessa taulua oikealta vasemmalle voidaan lueteltuja ilmiöitä seurata aikakausittain vanhemmasta nuorempaan. Alinna on kohdallaan vitriinissä Hämeestä löydettyt ajanjaksojen tyypilliset esi- neet. Tekstitys on hyvä ja perusteellinen ja ku- ten koko näyttelyssä suomeksi ja englanniksi. Esittely on selkeä, pedagogisesti helmi, mutta ehkä elämyksiä hakevan turistin kannalta kuiva.

Erillisenä kokonaisuutena esitellään Hau- hon Perkiön, Humppilan Järvensuon, Luopiois- ten Hietaniemen ja Kangasalan Sarsan kiinteät muinaisjäännökset ja niiden löytöjä. Kohteet on valittu edustamaan erilaisia, toisistaan poikkeavia löytökokonaisuuksia ja selvittelemään tutki- muksissa huomioitavia asioita. Kivikauden us- kontoa on esitelty Luopioisten Salminkallion kalliomaalauksen kopiomaalauksella sekä suu- rella maisemakuvalla. Tekstissä sanotaan, että maalaus jää puiden taakse. Sen paikka olisi voi- tu osoittaa nuolella. Puiden lomasta näkyy kalli- on lakea ja askarruttamaan jäi, onko maalaus siinä vai jossain muualla.

Takaseinällä on maantiekarttapohjalle laa- dittu Sydän-Hämeen muinaispitäjien ja mui- naisjäännösten kartta. Minusta tuntui kuin se olisi pantu sinne ajattelematta sen enempää kar- tan funktiota. Se on ilman otsaketta, joka löytyi esitteestä. Esitteen kartasta puolestaan on jäänyt pois suurin osa uhrikivistä. Siihen ei myöskään ole liitetty näyttelyssä ollutta väriläiskien seli- tystä, että yhden kunnan alueen merkinnät on tehty samalla värillä. Olisin myös mielelläni

nähty edes näyttelyssä esitelty kiinteät muinaisjännökset kartalla nimettyinä.

Rautakausi on jaksoteltu samalla tavoin kuin kivikausi. Seinätaulun jaotukset ovat ylhäältä alaspäin lukien: *asutus Suomessa — asuinympäristö ja asumukset — elinkeinot — keramiikka — työkalut — aseet — puvut ja korut — uskonto ja kulkuvälineet*. Hienoja selvityksiä. Alla oleva esineistö on hyvin valittu. Sen näytteillepanossa on kuitenkin toivomisen varaa. Varhaisen rautakauden esineistö on yhdessä tasossa. Merovingiaajan löydöt on kahdessa kerroksessa, vitriinin pohjalla ja lasilevyllä. Viikinki- ja ristiretkiajan tavarat ovat kolmessa päällekkäisessä kerroksessa niin, että taiten saa tirkistellä alimmaisista tavaroista. Jostain syystä joitakin rautakauden esineitä on aseteltu huolimattomasti leikatuille, harmonisesta pohjasta levottomasti poikkeaville sinisille alustoille. Tulkoon tässä yhteydessä todettua se minua häirinnyt seikka, että valkoisia selostustekstilaattoja on käytetty myös esinealustoina. Ainaakin yksi keihäänkärki törröttää osaksi alusensa ulkopuolelle ja miekankahva peittää englanninkielistä selostusta.

Johdatus rautakautteen esittelee ison värikuvan katajikkomaisemasta. Näyttelyesitteestä selviää, että se on Kalvolan Peltokutilan rautakautista kulttuurimaisemaa. Näyttelyssä näkyy vain, että kuva on P.O. Welinin ottama. Samanlaisia useamman neliön kokoisia Welinin värikuvia on käytetty monessa kohden, eikä niistäkään selviä ovatko ne mukana aiheeseen sopivuuden takia vai onko niillä siihen selvempi syy-yhteys. Kuvat sinänsä ovat hyviä ja keventävät näyttelykokonaisuutta. — Vastakkaisella puolella on alhaalla valokuvien tulisijoja, niiden yllä rekonstruoituna tulisijat profiilileikkauksena. Sen yläpuolella olevat taulut kertovat arkeologian ajoitusmenetelmistä: typologiasta, stratigrafiasta, rannansiirtymisestä, radiohiili-, termoluminisensiajoituksesta. Tekstit ovat niin ylhäällä, että ovat tuskin pienimpien lukutaitoisten tavoitettavissa.

Kivikauden esittelyn vastakkaisen pitkän seinän suuntaisesti ison värikuvan edustalla on yksipuinen Tammelan Kaksvetisen järven rannasta esiinkaivettu tukkiruuhi ja sen pohjalla

mela. Mela on Humppilan Järvensuolta ja ajalta n. 2300 eKr. Ruuhien kerrotaan siitepölyanalyysin perusteella ajoittuvan pronssikaudelle n. 1000 eKr. Sanomatta jätetään, että siitä on myös radiohiiliajoitus, jonka mukaan se on noin 2500 vuotta nuorempi (Hel. 2687). Näyttelyesitteessäkin asia kierretään. Ikää ei mainita, vaan "Hyvä käsitys varhaisesta ruuhimallista saadaan Tammelan Liesjärven kylän Kaksvetisen järven rannasta tehdyn löydön perusteella".

Olen tietoinen siitä, että radiohiiliajoituksen tulos tuli hankalaan aikaan näyttelyn toteutuksen ollessa valmis tai ainakin hyvin pitkällä. Silti ainakin esitteessä olisi pitänyt mainita oikea ajoitus. En tiedä sen välttämisen syitä, mutta mielestäni Tammelan tukkiruuhi on hyvä näyttelyesine. Sen eri aikoina suoritettujen toisistaan poikkeavien ajoitusten voitaisiin näyttelyssä esitellä tutkimuksen edistymisen esimerkkinä.

Tästä eteenpäin näyttely jatkuu monipuolisen informoivana. Tietoa saadaan rautakaudesta sekä karttoina, seinäkuvina ja tekstein että esineiden välityksellä. Tutustutaan hautauspaoihin, hämäläisten maan asukkaisiin, yhteiskuntaan, ympäristöön, asukasmääriin ja siihen, keitä asukkaat olivat. Seinän alareunassa on kasvien kuvia, joista taas ilman otsikkoa on arvattava, että ne liittyvät jotenkin rautakautteen. Opasvihkonenkaan ei kerro miten.

Toisessa näyttelyhuoneessa seinällä on kaivauskuvakermä, jonka alaisessa vitriinissä nähdään vainajan esineistön säilymiseen liittyviä asioita, lasten hautavarusteita sekä selvitellessään pukukulttuuria ja korujen käyttöä. Keskilattialla on Tampereen Vilusenharjun tekstiililöytöjä esittelevä vitriini *puvut — muoti* teksteineen. Selvitetyksi tulee maanviljelys ja siihen liittyviä tutkimustuloksia mm. Rapolasta. Vitriineissä on viljan leikkuu ja hienontamisvälineistöä, hevosen varusteita, kankaan valmistukseen liittyviä esineitä, kalastus- ja metsästysvälineistöä sekä kotitaloustarpeita. Eränkävintä on havainnollistettu pyydyksiä esittelevin kansatieteellisin kuvin. Lattianrajaan on ties mistä hankittu saaliseläinten hupaisia kuvia (esim. karhu ja jänis), jotka on kiinnitetty seinään sekaisin nimilistan numerointiin nähden.

Kolmannen näyttelyhuoneen vitriineissä on

ensin valuri-, hopea- ja sepäntöiden välineistöä. Nähtävillä on Euroopan asetuontia esitteleviä Hämeestä löytyneitä damaskoituja miekkoja, länsieurooppalaisia tuontiesineitä sekä Hämeenlinnan Linnaniemen hopea-aarre ja Janakkalan kätkölöyty. Esihistoriallisen ajan tiestö kuitataan lyhyellä tekstillä.

Takimmaisessa nurkassa vetää huomion puoleensa Ailion Rapolan tutkimusten perusteella tekemän muinaislinnan varustuksen rekonstruktiopiirroksen mukainen jäljitelmä — ikään kuin häivähdys siitä menneisyydestä, johon viereisen vitriinin Rapolan alueen, Janakkalan Hakoisten- ja Hattulan Tenholan linnavuoren löydöt ovat kuuluneet. Rapolan varustuksen rekonstruktioon nojaa rautakautisten mallien mukaan tehtyjä vartettuja keihäänkärkiä. Ne ehkä sopivat tähän yhteyteen, mutta hirsivarustukselle ripustetut kankikuolaimet nahkapäitsineen... Lähempänä asiayhteyttä ne olisivat sijoitettuna esikuvanaan olleiden Rapolan Rupakalliolta löytyneiden kuolaimien viereen, mutta voisivat mielestäni olla kokonaan poissa.

Huoneen keskilattia on omistettu Hämeenlinnan Varikkoniemelle. Seinäteksti kertoo kaupunkimaisesta kauppapaikasta ja lupaa, että *"Jos kaivaukset jatkuvat, näyttelyssä voidaan esittää vuosittain uusia löytöjä ja tuloksia"*. Varikkoniemen muinaisjäännöstä esittelevä kartta rajaa alueen ja esittelee sen yksityiskohtia. Kuitenkin pleksiin tehdyt, ilmeisesti koeojia ja kaivausalueita tarkoittavat (?) leikkaukset on jätetty selittämättä. Samoin mustalla viivalla rajatut, kaiketi nykyiset rakennukset ja tiet, jotka ulottuvat muinaista järveä osoittavalle vesialueelle. Näin ollen ja muutenkin havainnollistava nykyisen rantaviivan merkitseminen olisi ollut paikallaan. Tässä yhteydessä pitäisi myös näkyä rakennusten teiden ym. muinaisjäännöksen luonnetta valaisevien tutkimustulosten sijainti.

Löytöjen luetteloinnissa ei oikein riitä nimeke "Erlaisia esineitä" (no:6) tai erikoistyökalu "Punsseli" (no:18) ilman täsmentävää lausumaa. Epätietoiseksi minut jättivät myös Thorin-

vasarat (Tor?), joita luulin ennen tekstin lukemista hevosenkengännauloiksi. Näistä puutteista huolimatta pronssi- ja rautaesineistön esittely havainnollistaa hyvin Varikkoniemen löytöjen monipuolisuutta. Kaivauksen 1987–1988 kulttuurikerroksen 15 metrin korkeudesta valokuvattu pintataso kaipaisi myös selvitystä siitä, mitä muinaisjäännöksiä siinä näkyy. Sama koskee keskikaivausaluetta 1986–1988. Värttinällä kehräämistä ja pystygangaspuita esittelevästä kuvataulusta ei selviä mitä siinä on.

Esineistön esittelyn lisäksi tutkimuksen monipuolisuutta havainnollistaa taulu Varikkoniemen luulöydöistä ja makrofossiileista 1988. 1200-luvun talon rekonstruktio on havainnollinen ja liian vaatimattomasti esillepantu.

Rautakauden uskontoa ja uskomuksia selvittelevän osaston lopuksi huoneen peränurkassa on ilmeisesti luonnollista kokoa oleva valokuva Gävlen lähellä Hemlingessä olevasta riimukivestä. Sen pystytti noin vuonna 1030 Brusi veljelleen Egilille, joka kuoli Hämeessä *"i Tavastflonti"*, kuten kiveen on kirjoitettu.

Näyttely päättyy selvitykseen kirkon ja kruunun aiheuttamasta hallinnollisen organisaation muutoksesta. Terra Taveforum -näyttely sopii hyvin sen konkreettisen muistomerkkin, Hämeen linnan, seinien suojaan.

Edellä luetteleman puutteet ja mahdollisesti moitteiksi tulkittavat asiat ovat näyttelyyn "sillä silmällä" tutustuttaessa tehtyjen muistiinpanojen mukaisia. Sellaisenaan ne antavat aivan väärän kuvan näyttelyn annista, sillä tuskinpa sellaista tekijää onkaan, jolle ei sattuisi ja jotkut "moitteet" ovat makuasioita, joten ei niistäkään sen enempää. Minulle näyttely oli hauskaa ja antoisaa katsottavaa. Tietoa ammentavaa näyttelyvierasta on palveltu hyvin. Sitävastoin "selailija", pikaisesti vilkaisija jää vähemmälle. Monet yksityiskohdat olisi saatu eloisimmiksi lisäämällä havainnollistavia piirroksia, rekonstruktioita, jäljitelmiä jne. Näyttely alkaa myös olla vanha. Monet sen mustavalkokuvista ja jokunen värikuva ovat virttyneitä. Niissä näkyy valon vaikutus ja ne olisi uusittava.

LIEDON VANHALINNAN MUSEO

— arkeologinen näyttely

Riina Uutinen ja Kalle Heinonen
Vanhalinnan museon kesäoppaat

Liedon Vanhalinnan museon arkeologiseen näyttelyyn kuuluu 4 osastoa: kivikautinen näyttely, Aittamäen näyttely, Linnavuoren näyttely sekä pronssi- ja rautakauden näyttely.

Lapsia ja nuoria kiinnostavat kivikautisessa näyttelyssä eniten hautarekonstruktiot, mutta aikuiset lukevat usein myös vitriinit, joissa on erittäin hyvin jaksotettu eri kulttuurit ja niihin liittyvä esineistö. Kivikautisen näyttelyn vitriinit ovat vain vähän liian korkealla nuoremmille, joten he eivät jaksu kurkotella kauaa.

Aittamäen näyttely¹ on useimmiten kaikista eniten kiinnostusta herättävä. Se on myös kysytyin näyttely vierailijoiden keskuudessa. Nuoret ja aikuiset kiinnittävät siihen eniten huomiota ja jaksavat lukea kaiken tekstin. Lapset kiinnittävät huomionsa valokuviin, mutta vitriinit, joihin esineet on sijoitettu, jäävät huomiotta korkeutensa takia. Erityistä kiitosta nuoremmalta yleisöltä on saanut piirros Euran puvusta.

Linnavuoren näyttelytilassa kuten Aittamäki-näyttelyssäkin itse arkeologiset löydöt on asetettu esille erittäin kauniisti. Linnavuorinäyttelyn tekstit on jaksotettu huonosti ja ne on tehty kalvoille, joista ne erottuvat epäselvästi.

Niitä harva jaksaa alkaa lukea ja kun ne on lukeut, tiedot ovat hajanaisesti jääneet mieleen. Myös näyttelyn kuvatekstit ovat liian erillään niistä esittävistä kuvista. Mielenkiintoisinta meidän mielestämme tässä näyttelytilassa ovat valokuvat Linnavuoren kaivauksilta. Lapsien ehdoton kiinnostus on Linnavuoren pienoismalissa ja näytteillä olevissa työkaluissa, ehkäpä sen vuoksi, etteivät ne ole vitriinien sisällä.

Pronssi- ja rautakauden näyttely on lapsivieraiden suuressa epäsuosiossa. Ainut hivenen huoneen kylmää ja kolkkoa ilmapiiriä piristävä tekijä on huoneen seinään piirretty kartta. Tämä onkin näyttelyiden ehkä ainut tila, jossa lapset alkavat kinuta kotiin lähtöä tai valittavat väsymystä. Aikuisia näyttelyn aihe kiinnostaa ja sitä myötävaikuttaa tekstien selvyys ja hyvä ryhmitteily kuvien ja karttojen kanssa. Meidän mielestämme ainut haittapuoli tässä näyttelyssä on itse esineiden sijoittelu häiritseville väripinnoille.

Arkeologinen näyttely on kokonaisuudessaan positiivinen kokemus, mutta se soveltuu parhaiten aikuisille ja asiasta erityisesti kiinnostuneille.

¹ Näyttely tytkimuksen alla olevasta roomalais- ja viikinkiaikaisesta kalmistosta, jonka on suunnitellut ja toteuttanut lehtemme toisen Vanhalinnan museon arvioinnin kirjoittanut Maarit Leskelä.

ARVIOINTI VANHALINNAN MUSEON ARKEOLOGISESTA NÄYTTELYSTÄ

Maarit Leskelä

Vanhalinnan museon harjoittelija kesällä 1995

Kivikauden näyttely

Koko kivikaudesta lähinnä Lounais-Suomen osalta kertova näyttely on ensimmäisessä huoneessa. Se on yleisvaikutelmaltaan selkeä ja tasapainoinen. Näyttely koostuu isoista kartoista, valokuvista, piirroksista, rekonstruktioista, suppeista teksteistä sekä esineistä, joita on löydetty etupäässä Lounais-Suomesta. Jaottelu etenee selkeästi vanhimmasta kivikaudesta eri kulttuurivaiheiden kautta pronssikauden alkuun asti. Aihe on laaja, mutta suppeahko esittely on saatu yksinkertaiseksi. Näyttelyn alkupäässä voisi jonkinlainen iso otsikko tai esittely olla hyvä.

Esineet ovat näkyvästi esillä, joskin niitä on paikoin ehkä liiankin runsaasti. Keramiikka ja sen eri tyypit tulevat hyvin esille seinille ripustettuina. Esinetekstit ovat vähän huomaamattomat, mutta eivät toisaalta häiritse kokonaisuutta. Muuta tekstiä voisi olla enemmänkin. Esineet ja niiden yläpuolella olevat tekstit ja kuvat muodostavat hyvät kokonaisuudet. Piirrookset ovat kauniita ja havainnollistavia; ne monipuolistavat näyttelyä.

Kivikauden näyttelyn helmiä ovat mielestäni monet rekonstruktiot. Kota, keramiikan tekotapaa esittelevä pienoismalli ym. elävöittävät vitriinejä, joissa ei muuten ole rekvisiittaa. Huoneen keskellä olevat isot hautarekonstruktiot kiinnostavat ihmisiä eniten tässä huoneessa ja ne saavat myös lapset innostumaan.

Kävijät tarkastelevat myös usein karttoja; on mielenkiintoista nähdä oliko oma kotipaikka merenpinnan ylä- vai alapuolella kivikaudella. Kivikauden näyttely on luonteeltaan enemmän yliesittelynomainen, mutta huolellisesti tehty työ ja monet kiehtovat yksityiskohdat tekevät siitä aika onnistuneen.

Linnavuori-näyttely

Näyttely, joka kertoo Vanhalinnan Linnavuoren menneisyydestä ja siellä tehdyistä kaivauksista on näyttelyistä monipuolisin, etenkin näyttelleanonsa puolesta. Näyttelyn hienoin ja kiintoisin osa on pienoismalli keskellä huonetta. Sen avulla ihmiset saavat heti kuvan asiasta ja myös oppaan on helppo kertoa Linnavuoresta. Pienoismalli on luultavasti parasta, ainakin arkeologisten näyttelyiden osalta, mitä museolla on tarjota lapsille.

Näyttelyn yleiskuva on kaunis; sininen väri, joka toistuu erilaisissa pinnoissa sekä monet yksityiskohdat ja esineiden herkullinen esillepano luonnonmateriaalien kanssa houkuttelevat kävijää tutustumaan näyttelyyn. Näin oli ainakin omalla kohdallani tutustuessani ensimmäisen kerran Vanhalinnaan. Etenkin arkeologien työn esittely on hyvä, entisiin ikkunasyvennyksiin tehdyt rekonstruktiot ja pienoismallit kai-vaustilanteista ovat omaperäisiä ja kiinnostavia.

Vitriineissä on esineiden lisäksi runsaasti

tekstiä, kuvia ja piirroksia. Itseäni ei tekstin paljous häiritse; on hyvä, että tietoa on tarjolla. Useimmille "tavallisille" kävijöille ne eivät kuitenkaan luultavasti avaudu ja harva jaksaa niitä lukea. Siihen vaikuttaa ehkä myös epäselvyys; tekstit on tehty kalvoille, jotka ovat myös vähän epäsiistejä. Tekstit on jaoteltu kuvien ja esineiden kanssa ihan selkeästi, mutta se ei oikein tule esille, sillä isoja otsikkoja ei ole. Ne varmasti helpottaisivat eri kohtien avautumista yleisölle ilman, että koko tekstiä tarvitsisi lukea, jos ei jaksaa.

Ensimmäisessä vitriinissä kuvat, esineet ja tekstit ovat kokonaisuuksissa. Joihinkin valokuviiin voisi kuitenkin liittää kuvatekstit. Samoin alueelta tehtyjä muinaislöytöjä esittelevä kartta on täysin ilman selostusta eikä siten kerro juuri mitään.

Aikajana on muuten mainio, mutta esineistä olisi hyvä olla tekstiä — edes tieto ovatko kaikki Linnavuorelta.

Toisen seinän vitriinin ainoa haittapuoli on lievä sekavuus. Esineet ovat luovasti ja kiehtovasti esillä, siniset taustataulut kauniita ja pienet piirroshahmot jänniä, mutta tekstien ja esineiden yhtenäisyys hajoaa. Esineiden numerot eivät juuri erotu hiekasta. Vitriini on viitseliäälle ja kiinnostuneelle katsojalle jännittävä, mutta monille se antaa liian sekavan kuvan.

Linnavuori-näyttely on pienistä puutteista huolimatta mielikuvituksellinen, hyvin tehty ja kiinnostava. On hyvä, että siihen on tehty kunnolliset alku- ja lopputaulut.

Metallikautta esittelevä näyttely

Näyttely esittelee kronologisesti pronssi- ja rautakautta painopisteenään Lounais-Suomi. Näyttely itsessään on tehty huolellisesti, monet

kauniit piirrokset elävöittävät sitä ja tekstit ovat hyviä, mutta tila tekee yleisilmeestä ankean. Huone on aivan liian iso ja kolkko. Tähän huoneeseen jos mihin olisi paikallaan tehdä iso rekonstruktio tms. täyttämään tilaa ja tekemään näyttelystä kiinnostavan. Esineitä on vitriineissä myös liian vähän; niiden ympäristöä tulisi täydentää erilaiselle rekvisiitalla.

Näyttelyn muuten huolellista ilmettä rikkoivat muutamat yksityiskohdat: eräs taulu on maalattu vain osittain ja on aika huolimattoman näköinen. Samoin viimeinen taulu on myös puolivalmiin näköinen. Kellarin huonot olosuhteet (kosteus ennen kaikkea) näkyvät tässä näyttelyssä erityisen hyvin; kupruilevat paperit ja valokuvat ovat ikävän näköisiä. Olosuhteille pitäisi tehdä jotain, muuten kaikki näyttelyt ovat pian epäsiistin näköisiä.

On harmillista, ettei muuten huolellisesti ja kauniisti toteutettu näyttely toimi tässä tilassa. Pienin lisäyksiin ja puolta pienemmässä tilassa se olisi paljon houkuttelevampi. Ehkä huoneen joskus voisi puolittaa ja tehdä siihen jotain rakennelmia — tila antaisi paljon mahdollisuuksia.

* * *

Vanhalinnan arkeologiset näyttelyt ovat kokonaisuudessaan monipuolisia, informatiivisia ja ne sisältävät paljon onnistuneita yksityiskohtia. Ne antavat katsojalleen paljon. Näyttelyt kiinnostavat tietysti etenkin arkeologiaan perehtyneitä ihmisiä, mutta olen huomannut, että ne saavat myös ihan uusia ihmisiä kiinnostumaan esihistoriasta. Tätä edesauttavat myös alueella tehtävät kaivaukset, jotka kiinnostavat ihmisiä kovasti. Positiivista on myös se, että näyttelyissä on muutamia erityisesti lapsia kiinnostavia kohtia — näin ei ole joka museossa.

LAPIN MAAKUNTAMUSEON ESIHISTORIAN NÄYTTELY, ROVANIEMI

Petri Halinen

Lapin maakuntamuseon näyttely on sijoitettu Arktikum-talon näyttelytiloihin. Sen pääosa koostuu Lapin ja Rovaniemen historiaa monelta kantilta esittelevästä näyttelystä, jossa esihistoria on vain pieni osa. Näyttely on saanut Euroopan neuvoston vuoden 1994 museopalkinnon sen onnistuneesta tavasta kuvata saamelaista kulttuuria ja sen suhdetta luontoon.

Arktikum-talo valmistui v. 1992 keväällä ja museonäyttely avattiin saman vuoden itsenäisyyspäivänä. Kun esihistorian osuutta suunniteltiin, oli arkkitehti jo päättänyt millaisiin vitriineihin näyttely sijoitettaisiin. Ne ovat kaikki seiiniin upotettuja ja niiden muoto sekä koko vaihtelevat vitriinistä toiseen — kahta samanaista tai saman kokoista ei taida olla. Pienet vitriinit ovat useaan kapeaan ikkunaan jaettu ja suuremmat yhden ikkunan vitriineitä. Museon näyttelystä esihistorian vitriinit ovat pisimmälle näyttelyn suunnittelua ja kokoamista rajoittavia — muille näyttelyn osille on annettu runsaammin tilaa ja vapautta eivätkä vitriinit ole yhtä voimakkaasti arkkitehtuuriin sidottuja.

* * *

Esihistorian näyttely on sijoitettu muun näyttelyn oheen takaseinälle. Se on jaettu kolmeen osaan: metallikausi, kivikausi ja saamelainen esihistoria.

Metallikausi on sidottu samaan huonetilaan kuin Rovaniemen kaupungin ja kaupankäynnin historia. Vitriineissä onkin kaupankäynnin kautta Lappiin saapuneita esineitä sekä aitoina että

replikoina. Esineiden lisäksi esitellään Rovaniemen mlk:sta löydetyistä kahdesta raudanpelkistysuunista toinen — toinen on pystytetty Kansallismuseon näyttelyyn.

Näyttelyn ympäristö ja ihminen -osastolle on sijoitettu kivikauden osasto. Esineiden lisäksi osasto esittelee suurimmassa vitriinissä punamultahaudan rekonstruktion ja asuinpaikan muuta toimintaa. Hautarekonstruktion vieressä esitellään pienoismalli hylkeenpyytäjien talvikylän toiminnasta: hylkeitä teurastetaan, ihmiset askareissaan, kotien ulkoasun rekonstruktio, vanhojen kotien jäännökset ylemmällä rantaterassilla.

Saamelaisten esihistoriaa esitellään saamelaisten historiaa käsittelevässä osastossa. Osaston suurin vitriini esittelee peuranpyyntikuopan peuran verisine päineen. Tämän lisäksi esitellään saamelaiseen kulttuuriin liitettäviä esineitä ja Sodankylän Juikentän pienoismalli.

Esineellisen näyttelyn lisäksi kävijä voi tutustua tietokonepääteellä Rovaniemen seudun esihistoriaan ja yleisesti esihistorian taustoihin.

* * *

Esineiden rinnalla olevien tekstien informaatio on niukkaa ja puutteellista — todennäköisesti tarkoituksella, koska tilaa on ollut niukasti. Osa näyttelyn esineistä on replikoita, mutta mikä niistä, ei selviä. Syy on todennäköisesti valvontaviranomaisten, jotka eivät halua mahdollisten varkaiden voivan valita oikeita ja jäljennöksiä tyhjentäessään salia. Jotkut näyttelyn pienois-

malleista ovat vanhoja jo vanhassa maakuntamuseon näyttelyssä olleita. Uudet pienoismallit ovat vanhoja elävämpiä.

Näyttely ei esitele esineitä perinteisen typologis-kronologisen järjestyksen mukaisesti. Sen sijaan ne esitellään väljän kronologian puitteissa niin, että esineet ovat ikään kuin taide-esineitä: niistä on vähän ja harvaan asetettuna. Osittain tämä johtuu näyttelyn arkkitehtuurista, joka sitoo näyttelyn vitriinien muotoon, kokoon ja rytmitykseen. Vain harvassa tapauksessa vitriinit ovat mahdollistaneet ihmisen, rakenteiden ja esineiden välisen suhteen käsittelyn. Ongelma on paikoin onnistuneestikin kyetty ratkaistaan tuomalla näyttelytilaa hallitseva tapahtuma suuriin vitriineihin.

Esillä oleva esineistö on parasta mitä Lapista löytyy. Vain harvassa tapauksessa löytö on tyypillistä esihistoriallista "roinaa". Kaikista esineistä voi jokainen nähdä, että se on esine eikä esineiden valmistuksessa syntynyttä jätettä tai sellainen, josta ei esineen funktio vaivatta käy selville. Ihmiset haluavat selkeitä esineitä ja sitä heille on annettu. Esineiden määrityksen problematiikka on näin sivuutettu täysin. Vierailijoille tarjotaan valmiita ratkaisuja, jotka eivät innoita esihistorian problematisointiin, vaan esineiden kokemiseen taide-esineinä. Se saattaa sinällään olla hyvä ratkaisu, muttei välttämättä esihistorian yleisnäyttelyssä, jossa myös informaatiolla on oma merkityksensä.

* * *

Näyttely pyrkii suuremmissa vitriineissä tuomaan esille muinaisjäännösten olemuksen: rau-

danpelkistysuuni, punamultahauta, hylkeenpyytäjien talvikylä, peurahauta, saamelaisa-suinpaikka. Yksittäisten ilmiöiden funktio suhteessa yhteisöön ja sen toimintaan ei kuitenkaan avaudu.

Tilaa on ollut liian vähän ja suunnittelijoille on asetettu rajoituksia liian paljon, jotta näyttely olisi saanut kantavan teeman. Hyvä yritys on ollut liittää eri huoneiden teemat näyttelyn laajempaan teemaan kussakin huoneessa. Yhteyden havaitseminen on kuitenkin vaikeaa.

Mikä teoreettinen suuntaus on ohjannut näyttelyn tekijöitä? Ei kulttuurihistoriallinen, ei ympäristödeterministinen, ei funktionalistinen, ei myöskään mikään post-suuntauksista. Siinä on tavoiteltu useaa erilaista näkemystä: taiteellisuutta, selkeyttä, ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhdetta, typologiaa, yhteisön toiminnan kuvausta.

Valitettavasti näkökulmia näyttelyn tekemiseen on olemassa niin paljon, että valinta on tässä tapauksessa osoittautunut vaikeaksi ja siksi onkin valittu useita näkökulmia. Saattaa olla, että näin on tehty täysin tietoisesti ja siten haettu tuoretta tapaa esitellä esihistoriaa, jolloin vanhahtavalta typologisten sarjojen esittelyltä on välttytty ja toisaalta on myös välttytty suurten rekonstruktioiden aiheuttamalta pysähtyneisyydeltä (rekonstruktio manifestoi tutkimustuloksen, jolloin uuden tuloksen huomioon ottaminen ei onnistu ilman että kosketaan kalliin rekonstruktion perusteisiin ja tällöin jouduttaisiin sijoittamaan uudelleen paljon rahaa). Toinen kysymys on sitten, voiko ote koskaan olla tuore, jos vältetään näkemyksellistä kannanottoa.

SAARIJÄRVEN KIVIKAUDEN KYLÄ

Janne Vilkuna

Saarijärven Summasjärven rantamilta ja erityisesti Summassaassa on havaittu runsaasti muinaislöytöjä. Tutkimuksiakin on tehty: Aarne Äyräpää kaivoi Voudinniemen mesoliittista asuinpaikkaa jo vuonna 1935 ja Ville Luho kaivoi Summassaassa Moilasan kivikautista asuinpaikkaa 1940- ja 1950-luvulla. Matti Huurre inventoi Saarijärven vuonna 1969 ja vuonna 1972 ilmestyi Vanhan Saarijärven historiassa hänen kirjoittamansa esihistoria.

Idea

Saarijärven Summasjärven Summassaareen valmistui vuonna 1968 moderni hotelli. Kun maankäyttöön alkoi suuntautua varsin laajoja paineita ja kun tiedettiin saaren runsaat ja ajallisesti monipuoliset muinaisjäännökset, Keski-Suomen seutukaavaliitossa herättiin pohtimaan kuinka muinaisjäännöksiä voitaisiin suojella muullakin tavoin kuin muinaismuistolailla. Arkkitehti Risto Vuolle-Apiala keksi idean, että käännetään muinaisuus eduksi ja pystytetään saareen muinaisusumusten rekonstruktioiden näyttely.

Saarijärven kunnan edustajat hyväksyivät matkailuidean, jota kunnassa lähtivät edistämään matkailulautakunnan puheenjohtaja Kyllikki Kautto ja elinkeinoasiamies Juhani Ketola. Tuekseen hanke perusti työryhmän, johon kutsuttiin asiantuntijat museovirastosta ja Keski-Suomen museosta. Ensiksi suunniteltiin toteu-

tettavaksi kivi-, pronssi- ja rautakauden kylät, mutta varsin rajallisten resurssien vuoksi päätettiin aluksi toteuttaa kivikauden osuus. Näin päädyttiin rekonstruoimaan kampakeraamisen kulttuurin aikainen asuinpaikka.

Toteutus

Kylärekonstruktioita suunnittelemaan palkattiin arkeologi Simo Vanhatalo, jonka toteuttama näyttely avattiin kesäkuussa 1980. Sittemmin kylän kehittämisestä ovat vastanneet Timo Sepänmaa (1986–1987), Vesa Joki-Tokola (1988) ja Eero Muurimäki (1989–). Suunniteluvastuun kantaneiden arkeologiensa lisäksi kylässä on tarvittu lukuisten palkkalaisten ja työllistettyjen panos niin rakentamisessa kuin aukkipidossa.

Ajatuksena oli toteuttaa periaatteessa ikäänkuin viidentuhannen vuoden takainen pysähtynyt kesähetki eli kivikautinen kylä kaikkineen. Alueelliselle edustavuudelle annettiin kuitenkin tilaa ja niinpä ensimmäinen näyttely käsitti järven rannalle pystytetyt kuusi asumusta: mm. Räisälän, Bysken ja Narvan kodat sekä laavun, saunan ja metsään polun varteen toteutetun ansapolun erilaisine pyydyksineen. Kylään sijoitettiin työ- ja tarvekalujen replikoita ja muutama ihmisnukkekin teetettiin. Kasvillisuutta on vuosien varrella pyritty "entistämään" kampakeraamisen kulttuurin ajan lämpökauden mukaiseksi: kuuset on kaadettu ja jaloja lehti-

Kivikauden kylä. Kuva: Veijo Nisonen 1994, Saarijärven museon kuva-arkisto.

puita on istutettu.

On aina eduksi jos yleisö saa "rauhottua" ennen kulttuurihistorialliseen näyttelyyn tutustumista. Tämä rauhoittuminen toteutui hyvin Summassaassa, koska parkkipaikalta johtaa kohteeseen kohtuullisen pitkä kävelytie. Tietä käytettiin muutenkin hyväksi tekemällä siitä "Ajan tie", joka havainnollistaa kohteen esittämää aikaa siten, että jokainen askel kohti kylää on n. ihmisikä eli 60 vuotta. Vuonna 1982 valmistui kävelytien päähän järven rannan läheisyyteen hirsinen vastaanottorakennus, johon pystytettiin pieni esihistorian näyttely, joka kertoi kivikauden lisäksi myös pronssi- ja rautakaudesta. Rakennuksen vastapuolelle valmistui sittemmin katos, jossa kävijöille esiteltiin kivi-tekniikkaa ja jota kävijät saivat itsekin kokeilla. Katokseen valmistettiin vuonna 1993 näyttelysanomaltaan monipuolinen esihistorian näyttely.

Vastaanottorakennuksen luota pääsee ky-

lään rantapolkua pitkin — rohkeammat voivat mennä vesitietä yksipuisealla ruuhella meloen. Opastus ratkaistiin pienoismagnetofonein, johon on tarjolla ääninauhat suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja saksaksi.

Arkeologien myötä toimintaan tuli mukaan kokeellisen arkeologian aspekti, vaikka aluksi hyvin vaatimattomasti. Kokeellisen arkeologian näkökulmasta Kivikauden kylä on ollut nimenomaan asumusten rakenteiden kokeilua: esim. vuonna 1995 oli tekeillä neljäs versio Narvan kodasta. Turun maakuntamuseon Kuralan arkeologinen koeverstaskin on käyttänyt Saarijärven talvea hyväkseen kun Timo Kuokkanen järjesti kylässä muinaisrekikokeilun talvella 1992. Kaivaukset ovat myös kuuluneet toimintaan. Tuloksiltaan ehkä mielenkiintoisin oli läheisen Saarenpään tilalta (lähes pihalta) löydetty varhaismetallikautinen asuinpaikka. Viimeisimmät kaivaukset toteutettiin museoviraston työllisyyskaivauksina vuosina 1993–

Kivikauden kylä. Kuva: Veijo Nisonen 1994, Saarijärven museon kuva-arkisto.

1995.

Saarijärven museotoimen kehittyessä ja ammatillistuesssa, Kivikauden kylä siirtyi 1.1.1986 museolautakunnalle, joka aikanaan muuttui kulttuurilautakunnaksi ja edelleen vapaa-ajan lautakunnaksi. Samoihin aikoihin tuli takaisku kun matkailuväen uusi hanke, Vesieläinpuisto, vei kylän toimintavarat lähes tyystin vuosina 1986–1987. Kivikauden kylän alue oli aluksi vuokralla, mutta sittemmin kaupunki hankki sen omakseen.

Saarijärven museossa oli vuosina 1991–1992 Sisä-Suomen esihistoriaa esittelevä näyttely Sukupolvien ketju, jonka myötä kylää päätettiin uudistaa uusimman tutkimuksen tulosten mukaiseksi. Niinpä vuonna 1993 ensimmäisen vaiheen kodat siirrettiin metsään ansapolun varrelle ja rannalle rakennettiin uusi kylä, jonka keskellä kohoaa kaksi Evijärven suurkotaa.

Kesällä 1995 Saarijärven museossa oli esillä Pohjois-Amerikan intiaanikulttuureja esitte-

levä Calumet-näyttely, jolla haluttiin osoittaa kävijöille se kuinka rikassisältöisiä alkukantaiset kulttuurit ovat. Näyttelyn avulla haluttiin myös osoittaa kävijälle se, kuinka näennäisen vaatimattomat muinaisesineemme ja kiinteät muinaisjäännöksemme ovat jäänteitä aikansa monimuotoisista kulttuureista. Koska Summasaassa on aitoja muinaisjäännöksiä, kesällä 1995 avattiin niitä ja alueen luonnonhistoriaa esittelevä kaksikilometrinen muinaispolku, jonka myötä Kivikauden kylä on kehittymässä "muinaispuistoksi". Kivikauden kylässä on näinä 16:nä kesänä käynyt yli 100 000 kävijää.

Saarijärven kivikauden kylä on kunnianhimoinen ja rehellinen hanke. Se on kokonaisuus rakennuksineen ja ympäristöineen. Sen voima on myös siinä, että se sijaitsee aitojen muinaisjäännösten läheisyydessä. Kylän kehittämisen esteenä ovat olleet resurssit. Resurssipula ja toisaalta hyvää tarkoittavien, mutta työhön perehtymättömien työllistettävien käyttö on

johtanut muun muassa siihen, että kylässä ha-
vaitse "fuskua" eli sahan jälkiä, rautalankaa ja -
nauloja. Olisi upeaa voida ilmoittaa kävijälle:
"Tässä kylässä kaikki on tehty kivikautisella
tekniikalla — pronssi ja rauta ovat täällä tunte-
mattomia tulevien vuosituhsien raaka-ainei-
ta". Eräät ratkaisut, kuten tänä kesänä kokeilta-
vaksi tarjotut ruuhet ja kivikirveen varsi ovat
niin kömpelöitä, että on aivan varmaa, ettei sel-
laisia ole käytetty kivikaudella. Tällaisen koh-
teen liepeillä on tietysti aina ongelmana se kuin-
ka löytää tai kouluttaa oikeat tekniikat hallitse-
va työväki ja kuinka "elvytetyt" taidot ylläpide-
tään.

Tulevaisuus

Keski-Suomen liitto on kiinnostunut kylän
kehittämisestä yhdessä kaupungin ja muiden ta-
hojen kanssa. Näen kylän tulevaisuuden nimen-
omaan kokeellisessa arkeologiassa, sekä tieteel-
lisessä että populaaritieteellisessä mielessä. Vii-
meksi mainittu niin, että kävijät voivat saada
elämyksiä opettelemalla alkukantaisia tekni-
koita ja kokeilemalla esim. "yllättävän" käyt-
tökelpoisia kivikautisia työ- ja kulkuvälineitä.
Kylällä olisi potentiaalia ympärivuotisena kurs-
si- ja leirikoulupaikkana. Ideaa tukevat käyttöä
vailla olevat läheiset Saarenpää tilan rakennuk-
set, läheinen kylpylähotelli sekä Kyyjärveltä al-
kava ja Äänekoskella Keiteleen vesiin yhtyvä
Saarijärven reitti.

Joku on osuvasti sanonut, että kivikausi ei
ollut niinkään kivi- kuin solmukulttuuri. Kivi-
kauden kylä voisi rakennusten lisäksi (joiden
konstruktioissa on monenlaista solmua) erikois-
tua esimerkiksi solmu- ja sidostekniikkoihin.

Koska eri puolilla Suomea on harrastusta ko-
keelliseen arkeologiaan ja koska kaikkien re-
surssit ovat vähäiset olisi erinomaisen tärkeää,
että nämä eri tahot verkostuisivat. Uskon, että
yhteistyö tuottaisi merkittäviä tuloksia.

Saarijärven Kivikauden kylän kehittämisen
yhteydessä on tuotu esiin alkuperäinen idea
pronssi- ja rautakautisista rakennuksista, joiden
mallit haettaisiin eri puolilta Suomea. En pidä
ajatusta hyvänä. Se hajottaa tulevaisuudessakin
rajallisina pysyviä voimavaroja, mutta ennen
muuta tulos olisi huomattavasti nykyistä keino-
tekoisempi, koska Summassaaren maisemissa
pitäisi yrittää eläytyä esim. länsirannikon mel-
liseen maisemaan. Mielestäni sarkaa riittäisi,
jos pitäydyttäisiin sisämaan pyyntikulttuurien
ajassa, joka sekin kattaa kaikki esihistorialliset
ajanjaksot — itse asiassa pyyntielinkeinoilla on
agraarikulttuurin sivuelinkeinoina ja urbaani-
kulttuurin harrastuksina perinteet nykyaikaan
asti. Pyyntikulttuurien perintö on olennainen
osa suomalaista elämänmuotoa.

Jälkikirjoitus

Olipa kerran maa, missä ihmiset olivat hyviä ja
organisaatiot yhteistyökykyisiä. Tuossa maassa
oli Kiviajan kylä, jonka kehittäminen edellytti
arkeologin toimen jonkinasteista vakinaistamis-
ta. Eikun tuumasta toimeen ja niin tuon seudun
maakunnallinen liitto, kylän sijaintikaupunki,
maan muinaishallintoviranomainen, maakun-
nan maakuntamuseo ja läheinen yliopisto neu-
vottelivat ja perustivat yhdessä kaikkia näitä ta-
hoja hyödyttävän maakunta-arkeologin toimen.
Ja ihmiset elivät ratkaisuun tyytyväisinä elä-
mänsä loppuun saakka.

HÄMEEN MUSEON PIRKANMAAN ESIHISTORIAN PERUSNÄYTTELY¹

Janne Vilkuna

UNESCO:n alaisen kansainvälisen museojärjestön, ICOM:n tilastojen mukaan n. 80 % maailman museoista sijaitsee rakennuksissa, jotka on alunperin rakennettu muuhun käyttöön. Tämä on ongelma, sillä museoiden pitää suojella kulttuuriperintöä, myös rakennuksia. Kun rakennus muutetaan moderniksi museoksi säädeltävine ilmastoineen sekä informaatio- ja turvajärjestelmineen, saneeraus tuhoaa usein n. 80 % alkuperäisestä museosta ja jäljellä jää vain kulissimaisesti ulkoseinät!

Toinen ongelma on monumentaaliarkkitehtuurin ja museon funktionaalisuuden ristiriita. Museo rinnastuu nimittäin tallennuslaitoksena arkistoihin ja kirjastoihin ja kulttuurilaitoksena orkestereihin ja teattereihin. Museonäyttelyä on usein verrattu näytelmään. Vaikka teattereiksi rakennetut rakennukset ovat aikansa monumentaalirakennuksia, näyttämöt on suunniteltu näytelmä- eikä arkkitehtuurielämyksen ehdoin. Jostain syystä sama ajatus ei ole toteutunut museoiksi suunniteltujen tai sellaisiksi saneerattujen rakennusten näyttelysaleissa.

K.A. Wreden Näsijärven rannalle suunnittelema, vuonna 1898 valmistunut uusbarokkinen asuinpalatsi Näsilinna on ollut vuodesta 1904 Hämeen museon käytössä. Sen näyttely avattiin yleisölle vuonna 1907. Koska rakennukset ovat kulttuuriperintöä ja koska niillä on

aina oma historiansa, Näsilinnan sisälle on jätetty (esihistorian näyttelyn ensimmäisen huoneen ovipieleen) näkyviin Tampereen taistelussa vuonna 1918 syntynyt pirstaleinen ammuksen jälkeensä jättämä reikä.

* * *

Esihistoriaa käsittelevät näyttelyt ovat tai niiden pitäisi olla aikamme arkeologien näkemyksiä siitä, keitä me olemme. Etenkin perusnäyttelyjen osina olevat näkemykset ovat tärkeitä siksi, että ne muokkaavat olemassaolonsa vuosien (resurssipulan vuoksi valitettavasti jopa vuosikymmenten) kuluessa yhteisön identiteettiä.

Näsilinnassa ollutta kansatieteellis-kulttuurihistoriallista Pirkanmaan perusnäyttelyä täydennettiin esihistorian osuudella, jonka sanoma ja toteutus suunniteltiin vuonna 1992 ja joka avattiin rakennuksen toisen kerroksen toisen puolen neljässä huoneessa lokakuussa 1993. Suunnittelijat kumarsivat rakennuksen henkeä juuri sopivasti ja uskalsivat peittää näyttelyhuoneiden ikkunat ja maalata lattian tummalla värillä. Näin huoneisiin saatiin hämäryys, josta näyttely voitiin "poimia" esiin kohdevaloin: pääasiaksi tuli näyttely ja sen sanoma eikä tila. Näyttelyllä saisi olla keskusaulasta katsottuna selkeämpi alku, näyttelysanomaan viittaava "portti".

Näyttelyä varten suunnitellut, kuhunkin saaliin sovelletut ja seinustoille sijoitetut vitriinit ovat moderneja ja niiden valaisuratkaisu (valo sisältä molemmilta sivuilta) ja kierrevartain

¹ Kirjoitus on muunnelma artikkelistani Kaksi monumenttia — kaksi näyttelyä (Museo 2/95 s. 8–11), joka käsittelee Suomen Kansallismuseon Suomen ja Hämeen museon Pirkanmaan esihistorian perusnäyttelyitä.

toteutetut hyllytasot ovat onnistuneita ratkaisuja. Vaikka näyttelyssä on eräitä lapsille tarkoitettuja pienikokoisia vitriinejä, näyttelyn katsominen tuottaa lapsille ongelmia. Kun lapsille ei ole korokkeita, vitriinien tasot ovat yksinkertaisesti liian korkealla.

Keskeiset asiat on tekstitetty suomeksi ja englanniksi, ja tekstit on sijoitettu kirjamaisesti avatuille tasoille. Tunnelmaa luovat huonekohtaiset äänitteet alun kivikauden aaltojen loiskeesta ja tiirojen huudoista lopun rautakauden pajavasaran kalkkeeseen.

Sanomaa todistavat ja parhaimmillaan elämyksiä tuottavat objektit, esineet, ovat runsaat, mikä selittyy sillä, että runsas puolet esineistä on saatu museoviraston uusina deponointeina. Näyttelyssä ei ole käytetty multimediaa.

Ihmistä kiinnostaa ennen muuta ihminen, yksilö. Esihistoriaa käsittelevässä näyttelyssä pitää päästä irti arkeologisesta esinekeskeisestä näkökulmasta ja pitää löytää esineiden takainen ilmiö ja ennen muuta ilmiön synnyttänyt ihminen. Pirkanmaan esihistorian näyttelyssä on hauskana ihmiskeskeisenä elämyksen lähteenä Tampereen Vilusenharjun kalmiston naisenhaudan vaaterekonstruktion keskellä kasvojen kohdalla oleva peili, johon katsoessaan kävijä ehkä oivaltaa jotain itsestään.

Näyttelystä ei ole valmistettu varsinaista näyttelyjulkaisua, mutta näyttelyn avaamisen

jälkeen ilmestyi Tampereen museoiden uuden Masunni-julkaisusarjan ensimmäisenä niteenä artikkelikokoelma Näkökulmia Pirkanmaan esihistoriaan. Näyttelyn keskeisestä ja ulkoisesti jännittävistä esineistä soisi myös olevan myynnissä postikortteja.

Pirkanmaan esihistorian näyttelyn käsikirjoitus ja toteutus on moderni. Rakennuksen monumentaalisuutta häivyttävä näyttelykieli on mahdollistanut ilmiö- ja ihmiskeskeisen näyttelyn, jota rennot otsikot ja huonekohtaiset äänitteet tukevat. Näyttelyssä olevat esineet todistavat esihistorian lisäksi museoviraston ja maakuntamuseon yhteistyön mahdollisuuksista.

Esihistoriasta kertoviin näyttelyihin sisältyy paradoksi, joka toteutuu selkeästi Näsilinnan näyttelyssä. Koska Pirkanmaan esihistoriaa on toistaiseksi tutkittu vähän, rohkenen ennustaa, että näyttelyn sanoma vanhenee varsin pian maakuntamuseon arkeologin projektien edistyessä, sillä:

Ei ole mitään mennyttä mitä
olisi lupa ikävöidä.
On vain ikuisesti uutta,
mikä muodostuu menneisyyden aineksista.

Goethe

LEMPÄÄLÄN KUPPIKIVI

Pirjo Dahlbom

Ystäväni näytti tässä eräänä päivänä minulle hiukan hämillisen näköisenä Lempäälän-Vesilahden sanomia toukokuun 16. päivästä 1994. Lehtijutussa kerrottiin Tampereen museon alueellisena työnä tehdystä inventoinnin täydentämisestä. Inventoinnin yhteydessä oli löytynyt Lempäälän Hauralan kylän Sikkisen mailta Sukkilasta kuppikivi, harvinainen muinaislöytö tuolla alueella. Ystäväni hymyili anteeksi-pyytävästi ja kysyi, mitä pitäisi tehdä, kun hän on lapsena ollut mukana tekemässä noita uhrikuppeja. Samanikäisten poikasten kanssa he olivat ajanvietteeksi nakutelleet kupit kiveen tietämättä tekevänsä uhrikuppeja. Siitä hänellä ei ollut mitään mielikuvaa, oliko kivessä ollut kuoppia ennestään vai mistä ajatus oli heille välähtänyt. Hänen toinen kysymyksensä kuuluikin, voidaanko jollain menetelmällä tutkia, millä välineellä kuopat on tehty ja näin todeta onko siinä eri aikoina tehtyjä uhrikuppeja.

Ensimmäisen kysymyksen lupasin hoitaa. Olen ilmoittanut asiasta inventointikertomuksen tekijälle (Arkeologisen kohteen tarkastus no 418/1/0018). Löytö tulee näin ollen dokumentoiduksi varauksellisella tiedolla varustettuna. Lisäksi lupasin vielä kirjoittaa pari riviä Muinaistutkija-lehteen. Sekin tässä toteutuu.

Kuoppien tutkimusmenetelmän suhteen mainitsin kysyjälle noin yleisenä toteamukse-

na, että teknisesti se on mahdollista, mutta epärealistista tässä tapauksessa. Asian merkitykseen nähden tuntuu mahdottomalta uhrata siihen aikaa ja rahaa. Kuppikivien syntyyn liittyvä problematiikka on täynnä tämän tyyppistä epävarmuutta.

Mielenkiintoinen ajatuskuvio on tietysti, kuten totesimme, kulttuurin jatkuvuus menneisyydestä nykypäivään eri ulottuvuuksissaan. Esihistorian hämärissäkin joku aidon muinaisjäännöksen tunnusmerkit täyttävä on syntynyt ajan kuluttamisen sivutuotteena ja me annamme sille merkityksiä.

Mieleeni nousi yli kolmenkymmenen vuoden takaa muisto ensimmäisestä kaivauksesta, jossa olin mukana. Tohtori Ville Luhon johdolla tutkimme Liedossa pihapiirissä olevaa kohdetta ja asetuimme eväitä syömään aurinkoiselle kotokalliolle. Kaivoin eväspakettini esiin asettaen keitetyn kananmunan vieressäni olevaan sopivaan syvennykseen pystyyn. Laho ei puhunut mitään, otti tikkuaskin taskustaan ja ryhtyi asettelemaan tulitikkuja ristiin kananmunani ympärillä oleviin vastaaviin syvennyksiin. Totesimme, että otetaanpa samalla vähän valokuvia kun munakuppini johdattelemana huomasimme istuvamme kuppikalliolla. Kuka lienee kaiverrellut.

KUTSU MATKALLE MENNEISYYTEEN

(Helsingin Sanomat 21.10.1995)

Janne Vilkuna

Eero Ojanen, Suomen muinaisjäännöksiä, 256 sivua. Otava 1995. Hinta 176 mk.

Turisteina ihastelemme sivilisaatioiden muistomerkkejä: pyramideja, temppeleitä, linnoja, katedraaleja jne. Niiden varjossa unohtamme helposti sen tosiasian, että mitä enemmän yhteiskunta riistää luontoa ja yksilöä, sitä mahtavammats ja kestävämmät muistomerkit se yleensä luo. Elämänsä luontoon sopeuttaneiden alkukantaisten yhteisöjen rakennelmat ovat sitä vastoin ihmismittaisuudessaan näennäisen vaatimattomia. Niiden upeuden havaitseminen ei onnistu hätäiseltä, sillä niiden sisällön ymmärtäminen edellyttää eräänlaista hiljentymistä. Aina se ei ole helppoa — esimerkiksi keskellä moottoritien huumaavaa rengasmelua on lähes mahdoton eläytyä tien vieressä olevan rautakautisen kalmiston kumpujen lomassa olevan uhri- eli kuppikiven viestiin.

Pyynnin jäljet

Suomen asutus oli kauan perin harvaa: maamme väkiluvun on arvioitu ollen 7000 vuotta sitten n. 3000 ihmistä ja miljoonankin raja ylittyi vasta vuonna 1812. Kalastus, metsästys ja luonnon antimien kerääminen olivat vuosituhsiansa pääelinkeinoina ja maanviljelyn ja karjanhoidon omaksumisen jälkeenkin ne olivat aina tälle vuosisadalle asti sananmukaisesti elintärkeitä

sivuelinkeinoja. Pyyntielinkeinojen varassa eläneen väestön jäljet hävisivät ajan kuluessa lähes tyystin, mutta jotain jäi kuitenkin jäljelle.

Suomalainen arkeologia on paljosta kiitollinen yleisölle, sillä suurin osa löydetyistä esineistä ja kiinteistä muinaisjäännöksistä on saatu tietoon yleisön ilmoituksina. Yhteistyön tuloksena Suomessa tunnetaan tällä hetkellä n. 12 000 kiinteää muinaisjäännöstä. Harva tiede onkaan niin yleisön suosiossa kuin arkeologia. Suosio näkyy löytöilmoitusten lisäksi siinäkin, että lukuisat kesäiset kaivaukset toteutetaan arkeologien johtamina mutta niin, että kaivajat ovat harrastajia.

Yleisön tarpeisiin on ilmestynyt runsaasti valtakunnallisia, maakunnallisia ja kunnittaisia esihistorioita. Sille, joka on halunnut nähdä muinaisjäännöksiä maastossa on ollut tarjolla lähinnä pienpainatteita, joissa on tietoa vain jonkin yksittäisen kunnan alueen muinaisjäännöksistä.

Vertaus jatulintarhasta

Eero Ojase*n Suomen muinaisjäännöksiä* on virkistävästi erilainen näkökulma esihistoriaan, sillä se on matkakertomus ajassa ja paikassa. Kirja elvyttää myös hauskesti vielä vuosisatam-

me alkupuolella niin runsasta matkakirjojen perinnettä.

Kirjan johdantoluku on eräänlainen lähtöselvitys, jossa Ojanen referoi ihmisen kymmen-tuhatuotuisen historian jääkauden jälkeisessä Suomessa ja jota seuraa varsinainen matka. Kirjoittaja on valinnut kirjaansa puolensata muinaisjäännöstä, joita hän käsittelee matkallaan joko tyypeittäin tai alueittain. Näin lukija saa risteillä ympäri Suomea Laukaan Sarakallion kalliomaalaukselta Inarin Ukonsaaren uhripaikalle ja Kiukaisten Panelian pronssikautiselta hiidenkiukaalta eli "Kuninkaanhaudalta" Sulkavan linnavuorelle. Kuvitus on toteutettu värikuva-arkkina ja kirjan lopun kirjallisuusluettelo auttaa lukijaa lisälähteille. Mainiot värivalokuvat olisivat paikoin kaivanneet tuekseen arkeologien kenttätöissä tekemiä karttoja ja piirroksia; jokin esinekuvakin olisi ollut paikallaan.

Ojanen ei ole pyrkinyt mihinkään tasapuoliseen muinaisjäännösten otantaan: esimerkiksi Uudenmaan ja Etelä- ja Pohjois-Karjalan lääneistä on mukana vain yksi kohde. Saattaa myös ihmetellä sitä, ettei matka etene kronologisesti, mutta osuva selitys annetaan viimeisessä luvussa *Ajattomia muinaisjäännöksiä*, jonka aiheena ovat pyyntikuopat ja jatulintarhat eli labyrintit:

"Siksi labyrintti sopii hyvin viimeiseksi kohteeksemme. Koko historiaa kuvataan usein menneisyydestä nykyisyyteen etenevän suoran aikajanan avulla, mutta olisiko labyrintti sittenkin parempi vertauskuva?"

Vaikka historiassa ei olekaan suoraviivaista edistystä, ei sen silti tarvitse olla kaaosta. Sehän voi olla labyrintti — ihmisen matka menneisyyden eri aikakausiin, eri kerroksiin, ja viime kädessä sitten omaan itseensä, kulttuurin ja inhimilli-

syiden omaan ymmärtämiseen.

Pitkä ja vaivalloinen matka siihen, joka kuitenkin on hyvin lähellä."

Löytämisen ilo

Kaikki kiinteät muinaisjäännökset eivät juuri erotu maastossa — tällaisia ovat esimerkiksi kivikautiset asuinpaikat, joista parhaassa tapauksessa näkyy metsäkankaalla vain loiva muinaisen kodanpohjan painanne. Muinaisaikaan eläytymistä vaikeuttaa myös ympäristön muutokset. Esimerkiksi vesistösuhteet ovat usein muuttuneet vuosituhansien kuluessa valtavasti ja niinpä muinainen ranta-asuinpaikka saattaa sijaita tänään jopa kymmeniä metrejä nykyisen rannan yläpuolella. Eräät muinaisjäännökset, kuten kivi- ja pronssikautiset kalliomaalaukset, pronssi- ja rautakautiset hautaröykkiöt ja rautakautiset muinaislinnat sensijaan huomaa maallikkokin, mutta yhtä kaikki nekin sulautuvat kauniisti luontoon. Ojanen ei rajoitu vain kuvailemaan matkaansa muinaisjäännöksille, vaan hän selvittää lukijalle myös sen, miten nykyiset arkeologit ajoittavat ja selittävät ne.

Jo pelkkään muinaisjäännöksen äärelle pääsemiseen liittyy parhaimmillaan melkoinen elämys. Tämä löytämisen ilo käy mainiosti ilmi Ojases tekstissä kun hän kirjoittaa Pihtiputaan Alvajärven Peukaloisenniemen lähes 400 pyyntikuoppaa käsittävästä, toistaiseksi ajoittamattomasta muinaisjäännöksestä:

"Kun metsään (mäntykankaalle) lähtee kävelemään, ei aluksi huomaa mitään outoa, kunnes äkkiä törmääkin kuoppaan. Pian löytyy toinen, sitten aina vain lisää ja lisää. Elämys on erikoinen, hetken aikaa miltei uskomaton."

JULKAISUJA

Unto Salo, Kristinusko ennen kristinuskoa. Historiallinen aikakauskirja 1–1995.

Osmo Korosuo, Suomen synty, 160 s. Sisältää mm. luvut Suomen kansan juuret, Maamme luonnonoloista asutuksemme edellytyksenä, Turkiskaupan alku pronssikaudella, Turkiskaupan uusi nousu ajanlaskumme alussa, Merovinkiajan murros. Taistelu Suomesta, Uudisasutus ja erämaahuolto kaukomatkailun tukena, Suomalaiset viikinkinä. Lakeuden hiljaisuus ja Karjalan nousu, Pirkkalaiset keskiajalla. Karjalan taistelu pohjanherruudesta. Suomen valtarajojen synty, Pohjalaiset uudella ajalla. Lahden Seudun Eteläpohjalaaset r.y:n 20-vuotisjuhlaulkaisu osa B, ISBN 952–90–6581–7. Alavus 1995.

Matti Huurre, 9000 vuotta Suomen esihistoriaa, 271 s. 5. uudistettu painos. Uutta teoksessa on sen viimeinen kappale, Edistyvä tutkimus muuttaa esihistorian kuvaa, n. 30 s. ISBN 951–1–13753–0. Keuruu 1995.

Suomen hoidetut muinaisjäännökset, 98 s. Vastaava toimittaja Torsten Edgren, toimittajat Jukka Moisanen ja Helena Taskinen, ruotsinnos Beatrice Sohlström, 98 s. Sisältää Esipuheen lisäksi seuraavaa: Muinaisjäännösten hoito vuosina 1988–1994, Vården av fornlämningar åren 1988–1994, Maarian Jäkärliä vai Laitilan Untalamala — lyhyt katsaus hoitokohteiden valintaperusteisiin, Jäkärliä i St. Marie eller Untamala i Letala — en kort översikt av kriterierna vid valet av vilka fornlämningar som skall vårdas, Muinaislinnat — maiseman kohokohtia, Fornborgarna — höjdpunkterna i landskapet, Karjaan Brobacka — historiallisesti monikerroksisen muinaisjäännösalueen hoito, Brobacka i Karis — vården av ett fornlämningsområde med flera historiska skikt, Hiidenkiukaiden hoitoa Satakunnassa, Vården av kummelgravar i Satakunda, "Ilkeä Iharinkoski, saattoi Sarsan vaivaiseksi" — kivikautinen asuinpaikka hoidon kohteena, "Ilkeä Iharinkoski, saattoi Sarsan vaivaiseksi" — om en stenåldersboplats som vårdas, Kirjallisuutta / Mera att läsa, Varsinais-Suomen hoitoalue, Uudenmaan hoitoalue, Satakunnan hoitoalue, Hämeen hoitoalue, Mikkelin hoitoalue, Lapin hoitoalue, Kymen hoitoalue, Taulukko hoitokohteista. Julkaisija Museovirasto, muinaisjäännösten hoitoyksikkö. ISBN 951–9075–87–9. Helsinki 1995.

Eero Ojanen, Suomen muinaisjäännöksiä, 256 s. ISBN 951–1–12039–5. Keuruu 1995.

Elisabeth Grönlund, A palaeoecological study of land-use history in East Finland, 46 s. Joensuun yliopiston luonnontiet. julkaisuja No: 31. ISSN 0781–0342, ISBN 951–708–345–9. Joensuu 1995.

Thomas Wallenström, Norrbotten Sverige och medeltiden, 381 s. Problem kring makt och bosättning i en europeisk periferi. ISBN 91–22–01676–7, ISSN 0283–6874. Luleå 1995.

Karhunhammas 16, 109 s. Turun yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia, toimittajat Kristiina Korkeakoski-Väisänen, Ulla Lähdesmäki, Aino Nissinaho ja Tapani Tuovinen. ISSN 0356–8601, Turku 1995. Sisältönä seuraavat artikkelit: *Sirkku Pihlman*, A Short history of Archaeology at the University of Turku; *Arja Karivieri*, Athenian Lamp Production from the third to the sixth Century A.D.; *Birgitta Roeck Hansen & Aino Nissinaho*, A Fossil Landscape in Salo, Laitila, SW Finland; *Leena Lehtinen*, Results of a Gas Line Survey in Eastern Sweden; *Hilkka Oksala*, Impressions on Archaeology as a Social Science; *Milton Nunez* Cannibalism on Pitted Ware Åland?; *Henrik Asp-lund*, Radiocarbon Dating of Jäkärliä Ceramics — A Comment on Comb Ceramic Chronology and Typology; *Ulla Lähdesmäki*, An Early Roman Iron Age Urn Burial in Vanhalinna, Lieto; *Jouko Pukkila*, Iron Slag and Iron Work in the Aura River Valley during Iron Age; *Marita Kykyri*, Historical Development of the Timber Construction Tradition in Finland: An Archaeological Survey; *Leena Koi-visto & Teija Tiitinen*, The Management of Archaeological Sites and Historical Monuments in Finland.

Hiidenkivi 4 / 1995:ssä om mm. seuraavat artikkelit: *Kyösti Julku*, Miten Lappi asutettiin? ja *Jukka Luoto*, Uudelleen löydetty Priamoksen aarre.

Seija Väärä, Koruja muinaisuudesta. Smycken från forntiden. Turun maakuntamuseon museotidote 3/95, ss. 20–22.

Tuukka Talvio, Kylmäkosken roomalainen rahalöytö. Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen vuosikirja 64/1995, ss. 115–120. ISSN 0359–1832. Forssa 1995.

FENNOSCANDIA ARCHAEOLOGICA XII

Archaeology in Eastern Finland — Human Occupation in Boreal Forests, April 23-25, 1993, Savonlinna.

- Sofia Andersson, Ulla Bergquist, Gert Magnusson & Mats Mogren*, The Ängersjö Project — A Systemic Approach to the Development of the Boreal Forest Village
- Eero Autio*, Horned Anthropomorphic Figures in Finnish Rock-paintings: Shamans or Something Else?
- Gösta Bågenholm*, Corded Ware Ceramics in Finland and Sweden
- Pavel Dolukhanov*, The Holocene Environment and Prehistoric Settlement in the North-eastern Baltic Area
- Elisabeth Grönlund, Heikki Simola & Jussi-Pekka Taavitsainen*, Land Use History of the Karelian Isthmus — A Project Outline
- Högne Jungner*, Dating in Archaeology
- Timo Jussila*, Shore-level Displacement of the Prehistoric Dwelling Sites in the Ancient Lake Saimaa Complex
- Tuovi Kankainen, Aleksandr Saksa & Pirjo Uino*, The Early History of the Fortress of Käkisalmi, Russian Karelia — Archaeological and Radiocarbon Evidence
- Jorma Karman*, Stone Age Settlements on the Torne River; Environmental Aspects
- Tuija Kirkinen*, GIS in Modelling the Viking Age Environment in Taipalsaari, Southern Karelia
- Mika Lavento & Seppo Hornytzkij*, On Asbestos Used as Temper in Finnish Subneolithic, Neolithic and Early Metal Period Pottery
- Leena Lehtinen & Timo Sepänmaa*, Surveys of Archaeological Sites in Southern Savo
- Terttu Lempiäinen*, Medieval Plant Remains from the Fortress of Käkisalmi, Karelia (Russia)
- Markus Lindholm, Matti Eronen, Jouko Meriläinen & Pentti Zetterberg*, A Tree-Ring Record of Past Summer Temperatures in Northern Finnish Lapland
- Nadezda Lobanova*, Economy and Mode of Life of the Neolithic Population on the Eastern Shore of Lake Onega
- Milton Núñez*, Agrarian Colonization and Settlement of the Åland Islands in the First Millenium AD
- Milton Núñez*, Reflections on Finnish Rock Art and Ethnohistorical Data
- Hilkka Oksala*, Cultural Problems of North Bothnian Stone Age Related to the Concepts of Locality and Society — Towards an Artefact Analysis of Some Material Assemblages in SW Finnish Lapland
- Petro Pesonen*, Hut Floor Areas and Ceramics — Analysis of the Excavation Area in the Rääkkylä Pörrinmökki Settlement Site, Eastern Finland
- Anne Petäjä-Ronkainen & Jari Okkonen*, Traces of Human Prehistoric Influence on Podzol Profiles — Preliminary Remarks

- Hannu Poutiainen, Elisabeth Grönlund & Martti Koponen, Joining the Forces: Archaeologists and Palaeoecologists in the Traces of North Karelian Settlement and Land-Use History*
- Jouko Rätty, The Red Ochre Graves of Vaateranta in Taipalsaari*
- Erik Sandén, An Early Bronze Age Site on the Coast of Västerbotten, Sweden, with Hair-Tempered Textile Pottery*
- Mark Shahnovic, Cult Complex on the Mountain Vottovaara*
- Vladimir Shumkin, The Sami and the Lapps: Problems of Identification*
- Vladimir Shumkin, Western and Eastern Traditions in the Aboriginal Culture of Northern Fennoscandia*
- Heikki Simola, Jussi-Pekka Taavitsainen & Elisabeth Grönlund, Soil Types and Development of Agriculture in the Province of Savo*
- Anne Vikkula, Settlement and Environment in the Southern Saimaa Area during the Stone Age*
- Saara Wilhelms, A Natural-Geographical Study of Prehistoric Sites*
- Irmeli Vuorela, Pollen Evidence of Stone Age and Early Metal Age Settlement in Taipalsaari, Southern Karelia, Eastern Finland*
- Pentti Zetterberg, Aleksandr Saksa & Pirjo Uino, The Early History of the Fortress of Käkisalmi, Russian Karelia, as Evidenced by New Dendrochronological Dating Results*

Arkeologisen seuran julkaisuja myyvät

Tiedekirja Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki (puh: 90-635 117)

Jäsenhankinnat Helsingissä: Petri Halinen, museovirasto, PI 913, 00101 Helsinki

Turussa: Kristiina Korkeakoski-Väisänen, TY arkeologian osasto,
Henrikinkatu 2, 20500 Turku

SEMINAARI: VANHOJEN LUIDEN KERTOMAA

Järjestäjä: Vanhojen luiden ystävät
Aika: Perjantai **12.1.1996, klo 9.00-17.00**
Paikka: Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitoksen luentosali, Kytösuontie 11.
Kieli: Suomi, ruotsi, englanti

- Ohjelma:
- 9.00-9.15** Seminaarin avaus/LKT Heikki S. Vuorinen, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos
- 9.15-10.00** Hautaaminen Suomessa - kulttuurihistoriaa /FT Sirkku Pihlman, Turun yliopiston arkeologian osasto
- 10.00-10.45** Hautaaminen Virossa/FL Heiki Valk, Tartu Ylikool, Arheologia kabinet
- 10.45-11.15** Kahvitauko
- 11.15-12.00** Suomen palamattomat luuaineistot/dos. Markus Hiekkanen ja prof. Jussi-Pekka Taavitsainen, Museovirasto ja Turun yliopiston arkeologian osasto
- 12.00-12.30** Variation in cattle remains from selected archaeological sites: a study in identification of zooarchaeological material to the level of element/BA Tal Fisher, Turun yliopiston arkeologian osasto
- 12.30-13.30** Ruokailutauko
- 13.30-14.00** Luuaineistot ja tautien historia - paleoepidemiologiaa / LKT Heikki S. Vuorinen, Helsingin yliopiston kansanterveystieteen laitos
- 14.00-14.30** Vanhat luut ja tuoret veret - suomalais-ugrialaisten kansojen biologinen historia modernin molekyyli-genetiikan valossa /LT Antti Sajantila, Helsingin yliopiston oikeuslääketieteen laitos
- 14.30-15.00** Kovakudosten kemialliset tutkimukset /TnL Paul Ek ja FM Stig-Göran Hulden, Åbo Akademi, analyttisen kemian laboratorio
- 15.00-15.30** Kahvitauko
- 15.30-16.00** Mitä hampaistot kertovat - Julinin tontin vainajat /HLL Tiina Varrela, University of Toronto, Department of periodontology
- 16.00-16.30** Growth rate of children on Medieval Kökar/ prof. Milton Nunez, Oulun yliopiston arkeologian laitos
- 16.30-17.00** Yleiskeskustelu ja seminaarin päättäminen

Seminaariin osallistuminen on maksuton, eikä edellytä ennakkoilmoittautumista. Käytännön syistä [riittävä määrä materiaalia yms.] on kuitenkin suotavaa, että ilmoittaudutte vuodenvaihteeseen mennessä oheisella lipukkeella.

Nimi:.....
Yhteysosoite:.....

Lähetä lipuke Heikki S. Vuoriselle, Kansanterveystieteen laitos, PL 52, 00014 Helsingin yliopisto

HELSINKI PAPERS IN ARCHAEOLOGY

1. **Archaeological Research at Utsjoki Ala-Jalve. First Interim Report: the 1984 Season.** Tuija Rankama 1986.
2. **SOAR. Kmies-tiedonhallintaohjelma arkeologeille.** Timo Jussila 1987.
3. **Maaperän fosforianalyysi** LOPPUUNMYYTY **ika Lavento, Hans-Peter Schulz** 1989.
4. **Arkeologin valokuvausopas.** Panu Nykänen, Maria Hölttä 1992.
5. **RASI. Interaction between Coastal and Inland Societies in the Iron Age I. Rannikon ja sisämaan yhteisöjen vuorovaikutus rautakaudella.** Mika Lavento (ed.) 1993.
6. **Suomalaisuuden asialla. Muinaistieteen yliopisto-opetuksen syntyvaiheet n. 1877-1923.** Timo Salminen 1993.
7. **NORDIC TAG. The archaeologist and His/Her Reality. Report from the fourth Nordic TAG conference, Helsinki 1992.** Maija Tusa & Tuija Kirkinen (eds.) 1995.

Myynti: Arkeologian laitos, pl 13, 00014 Helsingin yliopisto
Toimisto puh: 90-191 23576, fax: 90-191 23520

Kaikki Suomen kalliomaalauksista!

"Laajalla ja monipuolisella kirjallaan Kivikäs on ... edennyt alusta varsin pitkälle. Hän avaa oven kalliopiirrosten kiehtovaan maailmaan, esittää erilaisia vaihtoehtoja ja kysymyksiä, mutta saa myös lukijan ajatukset liikkeelle."

(Jouko Rätty, Karjalainen 08.10.95)

"Pekka Kivikkään kalliomaalauskirja on kiitettävä läpileikkaus maamme kalliomaalauksista ja niiden problematiikasta, todellinen retki kalliomaalaustemme maailmaan. Suosittelen."

(Lauri Pohjakallio, Muinaistutkija 3/1995)

Nyt erikoishintaan Muinaistutkija-lehden lukijoille 395,-

VASTAAN-
OTTAJA
MAKSAA
POSTI-
MAKSUN

Atena Kustannus Oy

PL 436

40101 Jyväskylä

Vastauslähetykset 40100/1089

Kyllä, lähettäkää _____ kpl Pekka Kivikäs
Kalliomaalaukset tarjoushintaan **395 mk** + postituskulut
35 mk (sis. postiennakkomaksun 12 mk). Jos en ole
ryytyväinen, saan palauttaa kirjan 8 vrk:n kuluessa.

Yhteisönä/yhdistyksenä haluamme, että suorituksen voi
tehdä oheistettavalla laskulla

Yksityishenkilönä suoritan maksun postiennakkona
lähetyksen yhteydessä

(Palautusoikeus 8 vrk lähetyksen vastaanottamisesta)

Tilauksen voi tehdä myös puhelimitse (941) 620192
faxilla (941) 620190.

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postinumero _____

Paikkakunta _____

Puhelin _____

336 kookasta sivua • Yli 600 kuvaa joista liki
100 värivakua • Tarkat sijaintikartat • Paljon
yleistietoa kalliokuvaperinteestä • Pohdiskelua
tulkintamahdollisuuksista • Kattava paikan-
nimihakemisto • Ilm. helmikuussa 1995

Atena Kustannus Oy

PL 436
40101 Jyväskylä
PUH. (941) 620 192
FAX (941) 620 190

